

MIQUEL PORTA PERALES

LA CIUTAT DEL BÉ. UN BALANÇ DEL FÒRUM UNIVERSAL DE LES CULTURES BARCELONA 2004

La ciutat de Barcelona sempre ha fet una passa endavant a cop d'esdeveniment. Si les exposicions universals de 1888 i 1929 van servir per a que Barcelona urbanitzés la Ciutadella i Montjuïc, les Olimpíades de 1992 van recuperar una part de la façana marítima de la ciutat i construir un nou barri –la Vila Olímpica– i una infraestructura viària –les rondes– del tot necessària per descongestionar el tràfic interior. I és aquesta idea de l'esdeveniment puntual com a motor del desenvolupament de la ciutat, la que recupera Pasqual Maragall a meitat de la dècada dels 90 del passat segle.

Què fer? Aquesta és la seva proposta: l'Exposició Universal. ¿Amb quin objectiu? Recuperar una altra part de la façana marítima –el Camp de la Bota–, fer arribar la Diagonal al mar, reorganitzar els barris d'El Poble Nou i La Mina, i regenerar el riu Besòs. Però, hi ha un problema: les seus de les exposicions universals que s'han de celebrar a finals del segle XX i principis del XXI ja estan concedides. Els pensadors municipals –l'Ajuntament de Barcelona sempre ha estat farcit de pensadors municipals– i la UNESCO brinden la idea: un gran encontre internacional sobre les cultures del món. I així sorgeix el Fòrum Universal de les Cultures Barcelona 2004 on la ideologia i l'urbanisme es donen la mà.

Miquel Porta Perales es crítico y escritor.

Cuadernos de pensamiento político

Una volta acabat el Fòrum, s'imposa de fer el balanç. Un balanç que ha de ser alhora ideològic, urbanístic, econòmic i polític. Anem a pams i comencem per la ideologia. Sense embuts: el Fòrum ha estat l'expressió més acabada del pensament únic realment existent. El Fòrum ha estat el paradigma de l'imperialisme del bé –del *bonisme*, com a vegades es diu– ecologista, multiculturalista i pacifista que avui imposa els seu discurs arreu. En d'altres termes, el Fòrum o la dictadura del bé. Barcelona o la ciutat del bé. L'assumpte mereix de ser explicitat i valorat.

Contràriament al que es diu, el pensament únic realment existent no és el liberalcapitalista, sinó l'anomenat progressista o alternatiu. Un pensament que té el mal costum de saber on es troba la raó del mal i quina cosa cal fer per assolir el bé. I un pensament que també té el mal costum de ridiculitzar i desqualificar qualsevol dissidència que gosi de criticar la veritat progressista i alternativa establertes. Doncs bé, el contingut del Fòrum resumeix a la perfecció els eixos d'aquest pensament vaporós avui dominant a Occident: sostenibilitat, diversitat i pau. En principi, ningú no nega el valor de l'ecologia, la diversitat i la pau. Però, aquestes paraules no deixen de ser abstraccions que s'han de dotar de contingut. I és justament aquí on el «bonisme» pot arribar a ocasionar estralls. Concretament. El «bonisme», que té el mal costum de confondre ecologia amb ecologisme, atorga a la protecció de la biosfera l'estatut de valor absolut al que qualsevol altre valor s'ha de subordinar per definició. I com –segons s'adverteix– està en joc la pròpia existència del planeta i l'espècie humana, l'exclusivisme emergeix: l'ecologisme es considera a si mateix com l'únic sistema global d'interpretació del món capaç de crear un contramodel social que –afirmant-se científic– pot organitzar les relacions entre societat, biologia, economia, cultura i política. L'exclusivisme es pot percebre en un altre dels eixos *bonistes* del Fòrum: la diversitat cultural. En efecte, sota pretext d'impulsar la diversitat cultural sovint s'atorga carta blanca al relativisme extrem, cosa que es tradueix en la legalització de facto d'una ciutadania diferenciada que reclama uns privilegis i drets especials –del vel a quotes de representació– que són contraris a l'esperit democràtic i, amb freqüència, als drets humans. Finalment, la pau brinda un altre exemple de l'exclusivisme *bonista*. Segons s'afirma, la pau és un valor absolut o un universal empíric del gènere humà. Fals. La pau no té sentit sense especificar les seves condicions i els seus límits. I és que sota l'abstracció de la pau –sí, la pau no deixa de

Cuadernos de pensamiento político

ser una abstracció– pot amagar-se l'ètica de l'esclau pròpia de la submissió pacifista, o l'oportunisme i el cinisme de aquells que volen treure profit del cessament de la violència.

A l'hora de fer balanç, l'imperialisme del bé que s'ha citat a Barcelona durant els 141 dies que han durat el Diàleg del Fòrum és mereix dues crítiques. D'una banda, ha estat incapaç d'entendre i acceptar la complexitat del present. D'altra banda, ha estat incapaç d'assumir la pluralitat ideològica realment existent a la nostra societat. El que vull dir –primera crítica– és que la reflexió del Fòrum ha santificat la sostenibilitat, la diversitat i la pau sense tenir en compte els seus inconvenients i els seus efectes perversos. S'ha parlat molt de sostenibilitat –de no esgotar els recursos naturals per tal que les generacions futures puguin satisfer les seves necessitats–, però ningú no s'ha molestat a pensar quina és la realitat de l'estat actual de les reserves del planeta, quines poden ser les necessitats de les generacions futures, per quantes generacions ens hem de sacrificar, i fins a quin punt és o no lícit que ens sacrifiquem per una generacions que no sabem com pensaran ni què voldran. S'ha parlat molt de la diversitat –per entendre'ns, dels drets de les minories–, però ha faltat coratge i han sobrat complexos a l'hora d'exigir deures a les minories i criticar el relativisme cultural avui dominant a Occident. S'ha parlat molt de la pau i la resolució pacífica dels conflictes, però ningú no s'ha atrevit a dir que la pau no és un valor absolut, que la llibertat i la vida digna no es poden subordinar a la pau. I aquests «peròs» a la sostenibilitat, la diversitat i la pau, em condueixen a la segona crítica: el Fòrum ha estat incapaç d'assumir la pluralitat ideològica realment existent a la nostra societat. La prova del nou: el pensament dissident no ha estat convidat al Fòrum. I la dissidència –externa, sense possibilitat d'expressar-se en un Fòrum que, paradoxalment, predicava el diàleg– ha estat desqualificada o, simplement, ignorada. En aquest sentit, els Diàlegs del Fòrum s'han reduït a una reunió d'amics en què tots pensaven el mateix i estaven d'allò més satisfets per haver apostat pel bé en un món on predomina el mal.

Estirant del fil, convé de demanar-se per què l'imperialisme del bé –el *bonisme*– s'ha instal·lat precisament a Barcelona. Aquesta és la meua hipòtesi: això passa, perquè el progressisme barceloní i l'esquerra barcelonina –un progressisme i una esquerra, d'altra banda, perfecta-

Cuadernos de pensamiento político

ment instal·lats i integrats en el que anomenen Sistema; així, amb lletres majúscules– ha elevat l'estereotip a categoria de pensament. I ja se sap que l'estereotip, com deia Roland Barthes, fascina. En concret, fascina la infal·libilitat d'allò comunament acceptat per una determinada societat o per un determinat grup o classe de ciutadans. ¿On rau el secret de la fascinació? L'estereotip no pregunta ni respon, sols es limita a persuadir. En aquest sentit, el Fòrum –ecologisme, diversitat, pau– persuadeix, perquè té la virtut d'instal·lar el ciutadà en l'autosatisfacció, un ciutadà content de saber-se part de les forces del bé. Però, el cas és que el Fòrum ha persuadit poca gent. No ha persuadit, per exemple, a una ciutadania que no ha participat com s'esperava en el Diàlegs. Ciutadania que, quan ha entrat al recinte, ho ha fet com aquell que va a un parc d'atraccions: volia divertir-se amb els concerts programats i els espectacles representats. I el Fòrum tampoc no ha persuadit el món. La seva repercussió internacional ha estat escassa. ¿Per què creuen vostès que Jacques Delors, Helmut Kohl, Bill Clinton o Kofi Annan van plantar els organitzadors? Això sí, Gorbatxev –l'ex líder soviètic sempre va allà on el reclamen i el paguen– va assistir-hi un parell de vegades. En una d'elles, per cert, va esbrincar l'alcalde Joan Clos per negar-se a contestar una pregunta del públic. El detall, la pregunta se li va formular en el curs d'un Diàleg (?). Si la repercussió internacional ha estat escassa –la nacional, també– els resultats dels Diàlegs han estat un *déjà vu*. Res de nou sota el Sol del Fòrum. Ideològicament parlant –la qüestió de les idees, si es vol–, el Fòrum ha estat un fracàs. El món, sí, té problemes; però, no compta amb Barcelona per intentar de resoldre'ls. I d'altra banda, el Fòrum no ha suposat cap plus –cosa que sí va succeir amb les Olimpíades de 1992– en la promoció de la ciutat.

Del balanç ideològic a l'urbanístic. Aquí és on el Fòrum –amb tots els matisos que es vulgui– ha assolit l'èxit. Anotin: s'ha recuperat una part important de la façana marítima; s'ha fet arribar la Diagonal i el tramvia al mar; s'ha construït un centre de convencions multiusos d'una certa envergadura; s'han edificat nous hotels que eren necessaris –a pesar de que l'intervencionisme del tripartit que governa el municipi vulgui ara limitar la construcció de nous hotels: ideixin que sigui la iniciativa privada la que digui si sobren o falten hotels!–; s'ha dignificat el Poble Nou, s'ha regenerat fins a cert punt un barri tan problemàtic i conflictiu com és La Mina; s'ha amagat la planta depu-

Cuadernos de pensamiento político

radora d'aigües residuals sota la plaça del Fòrum; i s'han convertit els marges del riu Besòs en un autèntic parc públic. I tot això –que ningú no faci demagògia progressista– s'ha fet en un espai que majoritàriament continua sent públic. El que vull dir és que l'Ajuntament s'ha limitat a especular el que era necessari per tal de finançar una part del que ha estat construït. Per cert, parlant d'especulació no pot passar desapercebut un fet: els veïns del Poble Nou han vist com el seu habitatge –gràcies a l'especulació– augmentava de preu. En aquest sentit –sisplau, no pensin que es tracta d'una *boutade*– els ciutadans del Poble Nou han pogut gaudir també dels beneficis d'una especulació immobiliària que sempre havia passat de llarg. Però, aquesta operació urbanística que ha estat el Fòrum té el seu revers: l'Ajuntament no ha complert la promesa de construir habitatge públic i un parc aquàtic.

Econòmicament parlant, el balanç del Fòrum és a hores d'ara una autèntica incògnita. Tot són preguntes. ¿Quin és el dèficit real del Fòrum? ¿Trenta milions d'euros? Al dèficit, ¿caldrà sumar les despeses de seguretat i neteja que, segons la oposició municipal, s'han afegit als comptes regulars de l'Ajuntament? ¿Quins ingressos s'obtindran amb la subhasta de material i el lloguer de les exposicions temporals? Els nous impostos anunciats per l'Ajuntament durant el mes d'octubre, ¿són una manera de tancar el forat econòmic deixat pel Fòrum? Insisteixo, tot són incògnites i preguntes. I les incògnites i preguntes planen també a l'hora de fer el balanç polític del Fòrum. El que queda clar és que el fracàs ideològic i el dèficit econòmic del Fòrum han danyat molt seriosament la imatge d'un alcalde socialista –Joan Clos– del qual es critica la política d'aparador que, en última instància, ha estat el Fòrum. I, ¡compte!, la crítica no prové únicament del ciutadà i de l'oposició municipal, sinó del partit del senyor Clos –el Partit dels Socialistes de Catalunya, la teòrica marca del PSOE a Catalunya–, que entén que l'Alcalde ha fet una política i una gestió «poc socials». Sorgeix el dubte: si la popularitat de Joan Clos continua baixant, ¿qui serà el candidat socialista a les properes eleccions municipals? De moment, el partit dóna el seu suport a Joan Clos. ¿El Fòrum i Pasqual Maragall? El President de la Generalitat –al cap i a la fi ell és el pare de la cosa– està sortint indemne d'un fiasco que, hàbilment, ha carregat sobre les espatlles del seu successor en l'alcaldia, Joan Clos.

A l'hora de fer balanç del Fòrum, formulo la següent hipòtesi de caràcter general: l'esdeveniment ha suposat el retorn de l'anomenat

Cuadernos de pensamiento político

l'intel·lectual crític estil anys 60. Aquell intel·lectual llauna que, com Jeremies, només sap lamentar-se i maleir; aquella desgraciada figura de la consciència que té la pretensió de parlar en nom de la raó universal, d'interpretar l'esperit dels temps, i de saber què és el que convé als ciutadans. En el cas del Fòrum, aquest intel·lectual crític ha retornat amb dos trets distintius: el caràcter institucional i la dimensió col·lectiva. Contràriament al que va succeir durant els anys 60 del segle passat, l'intel·lectual crític model Fòrum –així com el seu discurs– ha estat impulsat/construït des del poder amb la intenció d'aconseguir que la ciutadania esdevingués també crítica amb el Sistema. No deixa de ser una paradoxa que el Sistema –l'Ajuntament de Barcelona que organitza el Fòrum forma part del Sistema– impulsi la seva crítica. Però, en el cas del Fòrum, la paradoxa es desactiva ràpidament quan l'Alcalde –en l'episodi citat més amunt– es nega a contestar una crítica. I quan els organitzadors sols conviden a la correcció ecològica, multiculturalista i pacifista.

L'intel·lectual model Fòrum, com a reencarnació que és de l'intel·lectual model anys 60, ha engendrat un discurs que es mou entre el pol de la revelació i el de la redempció. La revelació prové d'unes divinitats laiques –ecologia, diversitat, pau– que assenyalen els perills que ens aguaiten: la degradació del medi ambient, el rebuig de l'altre, la guerra. En definitiva, la destrucció. El següent pas és la promesa de redempció, és a dir, el recte camí a seguir per protegir-nos del mal i evitar la destrucció. ¿Quin camí? Alguns exemples: l'oposició –per definició– a l'energia nuclear, a les quotes migratòries, o a l'ús de la força. I aquell que gosi de criticar aquest discurs i aquestes propostes és titllat de biocida, genocida o feixista. Allò que més molesta d'aquest intel·lectual anomenat crític, és la seva prepotència i displicència envers qui no combrega amb les seves creences. Aquest intel·lectual model Fòrum, en efecte, és creu en possessió de l'alternativa, considera que és l'expressió de la nostra consciència crítica, i es presenta com a model de conducta ètica i faedor dels gustos estètics del ciutadà consumidor de cultura. En aquest sentit –l'estètic– resulta certament curiosa la indiferència o el desdeny amb què van ser rebudes les crítiques al mal gust d'algun edifici del recinte del Fòrum. I el que també resulta curiós és que l'intel·lectual crític, malalt com està de principis i veritats inqüestionables, mai no s'està, en el seu afany de dur-nos al millor dels móns, de vigilar la ciutat i de renyar, avergonyir

Cuadernos de pensamiento político

o excomunicar a aquells ciutadans que o bé pensen d'una manera diferent o bé intenten d'instal·lar-se el més còmodament possible en la realitat que els ha tocat de viure. El més pintoresc de tot plegat és que el discurs del bé destil·lat pel Fòrum, en estat de promesa permanent i irrefutable per definició –el discurs s'autoverifica i autolegitima: dins d'ell, tot val; fora d'ell, res no val–, no ofereix altra cosa que una utopia negativa, un discurs del «no» que està farcit de propostes que es conjuguen amb el verb prohibir.

Ben mirat, el *bonisme* que durant cinc mesos es va instal·lar al Fòrum no ha estat altra cosa que una ideologia substitutòria que volia ocupar el buit deixat per les velles concepcions totalitàries del món que volien redimir (i) el ser humà. El perillós no és el *revival* en si, sinó que es pretengués inculcar a la ciutadania uns valors i actituds que responien a uns interessos ideològics particulars disfressats de generals. En aquest sentit, l'intel·lectual model Fòrum no és sinó un impostor. Un impostor perillós, perquè la seva pretensió de reduir la complexitat del real a la senzillesa de les seves consignes ideològiques ha estat una de les causes de la per moltes circumstàncies lamentable història del segle XX. Sortosament, el ciutadà prefereix Carlinhos Brown i Loquillo a José Saramago o Noam Chomsky.